

НИКОЛАЙ ХАЙТОВ
ДЪРВО БЕЗ КОРЕН

chitanka.info

Питаш ме как се казвам... Благодаря ти, благодаря! Аз една година вече съм в този град, всеки ден — кажи-речи — сядам на тази пейка и досега никой не ме е попитал как се викам. Ама ни-кой! Ти си първият и затова ти благодаря. Да си жив и здрав и на мойто положение — дай си боже — никога да не дохождаш!

Да съм гладен и жаден — не! Ако ме гледаш отвънка — всичко ми е пълно и равно. Дъщеря ми — женена, живее си в село, детето ѝ — здраво, мъжът ѝ — председател, синът ми е в министерството, дете се вика, първият помощник, инженер с диплома като чаршаф, с автомобил го вземат и връщат. Жена му — докторица, на заплата, къпят се в порцеланово корито. Яденето ми — ядене, креватът ми — креват, сам в стая и пак съм зле, зле и зле, та няма накъде! Ударил съм назад, отмалявам и се стопявам. Не ми се яде, не мога да заспя и все ми се въртят разни шашави работи в акъла, а пък няма на кого да кажа... Кажа ли — изнамират ме за луд.

Вземи едно просто, никакво нещо: киселото мляко. Казвам на сина ми Кирча:

— Нека бе, Кирчо, аз да ходя да купувам киселото мляко! Иде — върне се човек, хора види, хора го видят, „прошари се“, дете се вика... Нали?

— Няма — казва — да ходиш! Както си занесен, ще вземе да те прегази некое моторно средство и сетне кому бея на главата? — Мене! Седи си, казва, в къщи! Гледай си кефа!

И аз — в къщи. Какво да правя! Една къща — кон в нея да разиграваш, апартамент!... Накитено вътре, наредено, подредено, само, дете се вика, ти си артък... Килим до килим, да не смееш да ги настъпиш. Паркетът — излъскан, хай си шавнал, хай си паднал!

— Разполагай се вътре! — казва ми сина. — Разполагай се, живея си, яж, пий и за нищо не мисли!

Как бе, джанъм, да живея? С кого? С трапезарията ли, или с буфета, като ги няма синът и снахата от заран до вечер... Заран отидат, вечер се върнат и с връщането — залепят се на ваджишката кутия кино да гледат, докато стане време за спане, и тогава — „лека ти нощ!“ „Лека нощ“, „довиждане“, „довиждане“, „лека нощ“ — с тия думи се срещаме и изпращаме има вече година и кусур.

Хайде, докато беше детето им вкъщи — пак добре. Поиграеш си, поводим се и току-виж, разсеяли се мъглите от главата ми, но тая

снаха, опустяла — боже прости! — взе, че го махна и го даде на детски ясли, та идва сега в неделята веднаж.

И да видиш ти за какво го прати! Да не научело от мен селски думи! Да си не разваляло езика, като му говоря селски. Да кажеш, че съм го учил на псувни? — Не! Изтървал съм една-едничка дума — „шибучка“, „шибучица“! Тънка пръчка за шибане. Казваме ѝ в село „шибучица“, увива се и шиба. Давам я на внучето за кон и му казвам:

— Ето ти шибучица — да се не препънеш!

Че като зина майка му:

— Какво е това „шибучица“? Защо му не кажеш „пръчка“, ами замърсяваш езика му с такива думи?

— Абе снахо, какво има, че детето ще знае такава дума? „Тояга“ се казва на дебела тояга, а на тънката се казва „шибучица“, нека да знае и такава дума, може да му дотрябва!

— Той няма говедар да става, че да му трябва твоята „шибучица“! Той ще следва езикова гимназия и там ще се научи на каквото трябва! Няма да му трябва твоята „шибучица“!

И за тая дума „шибучица“ отгърмя детето в детските ясли.

— По-добре е — рекох на мъжа ѝ, Кирча — да си се върна аз в село, а пък детето да си седи вкъщи.

Но той ме сряза:

— Никакво връщане! Ще се върнеш да кукуваш сам! Да ме носят злите езици по село, че не мога да гледам баща си. Разполагай се, казва, тука, яж, пий и за нищо не мисли!

Яж!... Ама не ми се и яде стоплената манджа от кутия! Сарми в кутия, кебапи в кутия, салами в кутия, всичко в кутия! Отворят кутията, изтърсят манджата, а че вземе снахата и сложи върху нея майонеза... В Германия ходила, видяла, че всичко се яде с майонеза, купила си апарат, прави си я, като се свърши — пак направи, тъй че свършване няма... Телешкото, свинското, сармите — всичко с майонеза! Не може да се разбере какви са триците, дето ги ядеш. А не можеш да не ядеш — серт жена — ще се разсърди.

Веднъж казвам на Кира:

— Тая майонеза ще ме свърши!

— Защо?

— Боли ме стомаха от нея.

— Има си хас — вика той — да си хванал някаква язва! Утре ще те заведе да те прегледат и ако имаш — да ти я изрежат!

— Води ме, нека ме режат!

Туй е кръст: бех готов да ме разрежат, стомахът ми на парчета да направят, само и само от майонезата да се спася!

Рекох веднаж да си счукам лук, чеснов лук, със сол и оцет — да се понаям с човешка манджа. След благата майонеза тая лютина ми дойде като мехлем, та повторих и потретих, но залисах се веднъж, забравих да разтворя прозорците и докторицата усети, че мирише на чесън.

— На какво — казва — смърди?

Аз как да я излъжа — казах й — лук!

— И какво търси тоя лук вкъщи?

— Ами... чуках и ядох!

Синя посиня! Тя като се разядоса, не вика, не кряска, няма такива простотии! Тихо си приказва, кротко, но та реже под лъжичката.

— Много добре, отлично! Ние да събираме с Кира тая покъщнина от разни краища на света, а ти да я омирисваш с чеснов лук! Ето, гардероба вече се е въвонил! Ще повикам — казва — дърводелец да го преполира, инак в тая къща гости няма да приема! В никакъв случай!

Едвам я склоних да не съсипва гардероба:

— Стисни, казвам, очите и пред тоя ми недостатък! Втори път — никакъв лук! Мир да има!

Мир, ала за какво ти е мир! Аз на два пъти влизах във война: в първата — фронтално, а във втората — като дивизионен обоз, и да ти кажа, от войната не умрях, нито се уплаших, но мога да ти кажа, че от мир човек може преспокойно да умре.

И ще ти кажа как: слагаш човека в апартамент, оставяш го без работа, храниш го с майонеза, говориш му от дъжд на вятър и той е свършен!

Викам на Кира:

— Като ходиш по язовирите да ги запушваш и отпушваш, донеси ми върбови пръчки, да взема кошници баре да плета!

— Ти — казва ми сина — твойта кошница си я вече оплел. Седи мирен и си гледай кефа!

Метнал се на майка си, бог да я прости: каже ли едно — не се помества от това, което ти е казал... Ама може да е било лани... полани! Няма значение: той си седи на това, дето ти е казал..... Инженерче! Дай му цифри: двете всякога са две... Нулата — нула! Всичко друго — вятър и мъгла. „Лека нощ и лягай да спиш!“ Лягаш, ала не спиш, че като легнеш, и малката бургия почне да върти: „Ето, свои сме уж, викат ми татко, на едно място живеем, на една софра се храним, а сме чужди един на друг! Защо?“

Толкова чужди, че като дойде да кръщават момчето, не пожелаха на мое име да го кръстят — Игнат, че щели децата да му викат Гатю и вместо Игнат да го кръстят, туриха му име ново — Красюмир... Дядо ти — Гатю, прапрадядо — Гатю, и пак живели, хайдутували, война воювали, две на едно събрали, дали на държавата двама Гатювци ятаци, а внучето им — Красюмир! Та махни внучето, ами беше започнал и баща му да се кръщава от Игнатов на Игнatieв. Тъй са беше записал и в телефонната книга: „Инженер Кирил Игнatieв...“ Дрънка телефона, вдигам слушалката:

— Кого търсите?

— Другаря инженер Игнatieв...

Като се върна, му го казах в очите:

— Моята фамилия е Игнатов. Тъй е записана и в съдилището отпреди Девети! За хатъра на тая фамилия ти в университета влезе, инженерските науки изучи и седна в кола. Къде се намираш? Или — казвам — с държавен вестник ще се откажеш от фамилията, или името ми няма да кривиш и маскириш!

Друг път ми се озъбваше, тоя път — не посмя да каже „гък“. Но за внука куража ми не стигна и отиде Красюмир!

Тази е малката бургия, но има и голяма. Като те завърти веднаж, ей такива дупки ти отваря в душата! Тя започва да ме гложде през нощта, около два часа, когато започвам да се питам защо напуснах аз дома си в село, та съм се свил в тоя златен кафез? Защо? Но кажа ли му на сина, той едно си знае: „Какво ще правиш ти в село сам-самичък?“. Как да му кажеш, че у дома в село, аз съм на Света в средата. Черешки в градината... Тикви, лучец, туй-онуй. Едно бълбука, друго шумоли, трето поблява — ярета имах, преди да дойда, две белобарзи, дяволи! Бяха се научили, като се върна и седна на прага уморен и запотен, идваха при мене и ми облизваха с езичетата си потта. Зад ушите, по

врата, където завърнат. Понеже солено... Ближат и духат, духат и ближат, докато ма нагласят и оправят като за комка. Заклахме ги за гощавка на сина. Още не мога да си простя... Те като чуеха само, че вратата се отваря, и започваха да бляят: „Ме-е-е-eee!“

И за вратата да ти кажа. Тя е на цигански панти, а пък е дъбова, тежичка, та завърти ли се да се отваря или затваря — свири! Веднъж свири като кос, а друг път одрезгавее — влага когато има, та поблява като агне, а като пекне, та се разсърне — жива латерна! Аз по скрибуцането на вратата познавах кога ще вали и кога времето ще се оправя. И дори казвах на агронома: „Стягай, момче, лозопръскачките, че утре ще има дъжд.“

— Радиото — вика агронома — не показва!

— Ти слушай твое радио, аз ще слушам мое, че да видим кое по-право ще покаже.

Заваля дъжд, стана, значи, каквото рекох, и оттогава всяка сутрин бригадирът идваше мене да пита какво ще е времето и за днеска, и за утре.

Тая вратичка сега ръждясва. Няма кой да я отвори, да чуе какво ще каже, с какво ще се похвали. Бех написал едно писмо на баджанака да провери в ред ли е къщата и на къщата вратата, а той ми написа една бележка:

Здравей, баджанак!

Проверих вратията и идвам да ти кажа, че е си е на място и е здрава, само че не пее, нито свири, ами със зъбите скърца и квичи като пребито куче. Бригадирът питаше за тебе. И всички тука. Имай го напредвид!

Дадох писъмцето на сина ми да го прочете, белким се сети, че и аз съм някому нужен, не съм пъп, отрезан и в дерето хвърлен, а той знаеш ли какво ми рече:

— Вие, старите, сте като деца: не си гледате рахатлъка, ами все нещо ви скърца и скрибуца.

Ха сега де! Върви, че удисвай майонезата с чесновия лук!

А с него като не можеш да продумаш, с кого? Пък ми се дума, та не мога място да си намеря, а няма с кого. В градината — седнали

младежи, карти бият. По-нататък млади се прегръщат и целуват, по-нататък майки с деца — бродират, а такива като мене, по на възраст — няма. На опашки ли се редят, жегата ли ги мори — не мога да ти кажа, ала ги няма! Тук-там ще се намери някой, и то ще се случи банков чиновник или писар — няма как приказката си да срещнеш. Оня ден набарах един запасен подполковник. Аз му говоря, че тая година на лозарите ще им дойде малко нанагорно да пръскаат лозята всеки ден или през ден, защото времето кишаво, а той ми разправя за лазара. Лазар имало някакво си там, измислено, дето пробивало всичко.

— Лазара — кай — ще замести артилерията. Рано или късно артилерията ще загине! — И започна да разправя как неговата артилерия през осемнайсега година разбила някакъв си англо-френски полк. Кои гранати как се пръскали и пукали и съжеляваше, че лазара ще убива тихо, като че трепането с гръмотевица е за предпочитане.

Тоя за войната ми говореше, но с други и това не можеш: дай им за илачи да говорят и за болки: кого къде боднало, кой с какво си мажел кръста, какви „лапи“ му заръчал професор Димков, а един от Красно село — Йоги ли, Йорги ли — разправяше как на главата се побивал всяка утрин да му се налива мозъкът с повече кръв. А пък имаше едно суратче — бледо, като че цял живот в главата му не беше капвала капчица кръв. Шията му беше крива, а пък и лявата му вежда от време на време сама си щракаше. Ей такива!... Да ми ги дадат на мене тия Йорги, да им връча по една лопата, че да видиш как се разиграва кръв. Мене като ме заядоха по-оная година ставите на колената — рекох си: „Олеле, боже! Ще се мре!“ Направиха ме на решето с инжекции — боли си и не ще! Гледам веднъж минава баджанакът с една лопата.

— Къде бе, баджанак?

— Дало ми е текезесето една ливада, ще вървя — казва — да я подравня, че да има сено за овците. Хайде с мене!

Куцук-куцук — отидох с него. Подравнявахме ливадата, сякохме храсти и до вечерта всичко мина и замина, като че някой с ръчица махна тая болка и я зарови в земята. Казах тогава на председателя и на мене една ливадка да дадат, че стави имам още много, ако потрябва, да има с какво да ги лекувам.

— Гледай си кефа — казва председателят. — За какво ти е ливадка?

— Дай ми ливадката — викам му, — а пък аз сетне ще ти кажа какво е кеф.

Той уважението ми го има, че текезесето аз съм го правил, и ми даде ливадка, ама знаеш ли къде? На кучето под опашката, в пущинаците. Било някога ливадка, зарязали я, а дивите храсти рипнали въз нея, та я запушили и задушили. Не се познава, че е стъпвал крак. Аз съм, да ти кажа, повече лозар, но и тука не се изложих. Най-напред ликвидирах храстите. Дребните как да е — резах и хвърлях, очистих ги, но дрян имаше един, корени зашибал в земята ей такива — нито шава, нито мърда. Клатих го с дървото, не пада. Подкопах го, ама той жилав, келешът му с келеш, държи се и не ще да се отмести. Пресякох всичките му корени, един само остана и пак не ще да излиза! Една неделя се борих с него като с дивак, секох и копах, пъшках и се пених, докато най-сетне го тръшнах на земята и ливадката отдъхна. Подравних я сетне с греблото, оградих я с мертеци, засадих на мястото на дряна една черешка, боднах и круша, и слива — да се намира, пренесох от плевнята детелиново семе, та я засадих, напоих я и я оставих да се развива.

На Костадиновден отиваме с баджанака да косим и какво да видим: цъфнали ония детелини, нашарени с мак, зачервили се ония ми ти череши, бръмнали ония благи миризми, та събрали всичко в гората, дето е крилато, мед да пие!

Баджо вика:

— Хайде да косим!

— Долу косата! — изкомандвах. — Тая ливадка няма да се окосява! Нека да пият бръмбарите и да благославят Гатю.

Вечерта казвам на председателя:

— Ако искаш, председателю, да разбереш какво е кеф — хайде утре на ливадката.

Нави се той. Отидохме.

— Ето ти, председателю — кеф!

— Добре — кай, — ама да имаше под чучура една дамаджана гъмза, да разглобиме на тая детелина едно чеверме, да захвърчат кокалите на опеченото шиле въз небето, тогава да ти стане ясно какво е кеф! Добре че имам сланина!

Извади сланината, яде и си замина, без нито черешките да види, нито миризмите да усети.

Кокали въз небето да хвърчали...

Оттогава все си ме човърка тая работа с кефа, та веднъж рекох да попитам и Кира:

— Ти, другарю инженер, често ми казваш да си гледам кефа. Какво е кеф?

— Ами какво? Да се напиш. На кино да идеш. Можеш и белот да чукнеш, ако има с кого. Това е кеф: да не те закача никой за нищо.

— Вятър е — казвам — твоят кеф! Туй кино, дето всяка вечер ти го зяпаш, знаеш ли какво е? Все едно зехтин през стъкло да топиш. Хубаво е онова кино, дето ще си го играя аз... А това — да не те закача никой — то е смърт!

— Естествено е да се пенсионираш и да не те закача никой — казва ми Киро. — Да си почиваш.

— Не е естествено живият човек да го не закачат за нищо. Има ли в природата пенсионирана лисица? Няма! Няма и да има. Чул ли си да има пенсионирани орли? Да насядат край гнездото, а младите да им подават в устата мишки? Орелът, сине, хвърчи, докато изпусне последния си дъх и тогава пада на земята.

И му разправих на Кира какво ми се случи веднаж на „Бялата вода“. Пладнувам с овцете и си дялкам под една борика. Слушам по едно време нещо зафуча. Гледам: орел! Слиза откъм Персенк — надолу, все надолу, профуча над мене и — туп, падна зад бориката. Скочих и го намерих на поляната, разперил ей такива крилища, без рана, без дупка — мъртъв! Умрял, както си хвърчал! „Туй е — казвам, — сине, истината: да умираш, както си хвърчиш!“ А ти си ме затворил тука като в кафез! — И това ми се щеше да му кажа, ала го сдъвчих и глътнах.

Киро ме гледа, гледа, като че ма вижда за първи път.

— Ще те вода — кай — на доктор! Видиш ми се нервен.

— Джиросай ме — казвам — на докторите най-добре, че да си гледаш киното!

Мислех, че ще се досети какво съм му казал, но — не! Думите за него са като цифрите: двете си е две, нулата — нула! Аз пътувам за Широка лъка, той — за Багдад! Къде да се срещнем!

Ето, тая е дебелият бургия, дето ме пробива през нощта. Върти, върти, докато ме хвърли в огън и пот. Рипна тогава да отворя, вятър да ме лъхне, но щом отворя, и гръмне моторизираната пукотевица отдолу:

пър-пър-пър, пу-пук-пук, търррр-гъ-ърррр, пър-ррр, пърррр-пър, пър-рр-бу-ум! Прас-ас — праскат мотоциклетите на улицата и те застрелват право в ушите и сърцето. Толчав град бе, приближава милион, с кмет и с една дивизия помощници, как се не намери никой да пропъди тия хиляда, нека са пет хиляди мотоциклета, дето го заглушават и развалят?

Затварям, значи, прозореца и турям главата под чучура! В това намирам сега-засега едно спасение. И в още едно: да си взема очите и да бягам! Пръст ми се иска да подишам, рохкава и топла — жива пръст! Само че с Кира да приказвам, все едно е да говоря на хладилника. Не че е лошо момчето ми — здраво е, работно е и честно, ама, да речеш, не се е мътило в майчин корем, а във варел, та не мирише на човешко мляко, а на бензин! Няма, значи, за какво да си говорим. Само една бележчица ще му напиша:

Кирчо, заминавам си в село. Дърветата, Кирчо, се пресаждат и пренасят, докато са млади. Ти ме доведе в града, насади ме, дето се вика, на стари години, ала коренче си нямам, сине! Корена ми е в село, та отивам да си го намеря, инак ще завехна, ще изсъхна и ще влезна в гроба с отворени очи. Прощавай, сине, и не ме търси!

Аз ще цепя за Широка лъка, а ти... ти карай за Багдад!

Баща ти: Гатю

ЗАСЛУГИ

Имате удоволствието да четете тази книга благодарение на *Моята библиотека* и нейните всеотдайни помощници.

МОЯТА БИБЛИОТЕКА

<http://chitanka.info>

Вие също можете да помогнете за обогатяването на *Моята библиотека*. Посетете **работното ателие**, за да научите повече.